

KØBENHAVNS KOMMUNE

REVISIONSBETÆNKNING

over

**Beretning om revisionen af
Københavns Kommunes
regnskab for 2016**

INDHOLDSFORTEGNELSE

1. Proces for behandling af revisionsberetning og revisionsbetænkning	3
2. Revisionsudvalgets indstilling til betænkning over beretninger om revisionen af årsregnskabet	5
3. Revisionen af 2016-regnskabet mv.....	6
3.1. Intern revisions opgavevaretagelse.....	6
3.2. Afgivne revisionsbemærkninger i revisionsberetningerne	6
3.3. Revisors konklusion på den udførte revision.....	10
3.4. Revisionsbemærkninger vedrørende revision i årets løb for 2016, der er afsluttet i 2016.....	10
3.5. Kommunens økonomiske styring og forvaltning af offentlige midler	10
4. Revisionsudvalgets bemærkninger og anbefalinger	11
5. Opfølgning af revisionsbetænkninger for tidligere år	15

Bilag:

1. Oversigt over udvalgenes besvarelse af bemærkninger til revisionsberetningen for regnskab 2016
2. Revisionsberetning for 2016 vedrørende årsregnskabet
3. Revisionsberetning for 2016 vedrørende sociale og beskæftigelsesrettede udgifter, der er omfattet af statsrefusion
4. Revisionsberetning for 2016 vedrørende kommunens administration af byfornyelsesområdet

1. Proces for behandling af revisionsberetning og revisionsbetænkning

Kommunens eksterne revisor fremsendte den 1. juni 2017 til Borgerrepræsentationen følgende beretninger om revisionen af Københavns Kommunes regnskab for 2016:

- Revisionsberetning for 2016 vedrørende årsregnskabet
- Revisionsberetning for 2016 vedrørende sociale og beskæftigelsesrettede udgifter, der er omfattet af statsrefusion
- Revisionsberetning for 2016 vedrørende kommunens administration af byfornyelsesområdet

Økonomiudvalget har til opgave at foranledige, at der sker en besvarelse af revisionsbemærkninger til årsregnskabet – både for så vidt angår bemærkninger til forvaltningen under Økonomiudvalget og under de stående udvalg.

Økonomiudvalget besluttede på sit møde den 15. august 2017 at oversende Økonomiudvalgets og de stående udvalgs besvarelser af de afgivne bemærkninger til Revisionsudvalget.

Økonomiudvalget skal afgive en revisionsbetænkning med indstilling om regnskabet til Borgerrepræsentationen.

Revisionsudvalget – nedsat i henhold til styrelseslovens § 17, stk. 4, – har til opgave at foretage det forberedende arbejde i forhold til Økonomiudvalgets behandling af revisionsberetningerne.

Revisionsberetningerne er behandlet efter retningslinjerne i Københavns Kommunes revisionsregulativ af 21. februar 2008 med senere ændringer.

Revisionsudvalget afgiver et udkast til revisionsbetænkning over beretningen om revisionen af årsregnskabet henholdsvis delberetningerne til Økonomiudvalget.

Revisionsbetænkningen skal indeholde de bemærkninger, som behandlingen af årsregnskabet, beretningen om revisionen af årsregnskabet henholdsvis delberetningerne og Økonomiudvalgets og udvalgenes bemærkninger måtte give anledning til.

I betænkningen fremdrages endvidere sådanne forhold, som efter Revisionsudvalgets skøn kan være af betydning for Borgerrepræsentationen ved bedømmelsen af regnskabet og de dispositioner, der er omfattet af regnskabsaflæggelsen henholdsvis beretningerne.

Revisionsudvalget har behandlet den eksterne revisors beretninger. Behandlingen har tillige omfattet de kommentarer, som Økonomiudvalget og de stående udvalg har knyttet til beretningerne.

Borgerrepræsentationen træffer på et møde afgørelse med hensyn til de fremkomne bemærkninger.

Årsregnskabet, revisionsbetænkningen og de afgørelser, som Borgerrepræsentationen har truffet i forbindelse hermed, skal indsendes til Statsforvaltningen Hovedstaden inden en frist, der er fastsat af økonomi- og indenrigsministeren.

2. Revisionsudvalgets indstilling til betænkning over beretninger om revisionen af årsregnskabet

Revisionsudvalget indstiller, at Økonomiudvalget tillige med indstillingen til Borgerrepræsentationen om decision af årsregnskabet for 2016 afgiver nærværende betænkning, dateret den 26. september 2017 til Borgerrepræsentationen med følgende indstilling:

Borgerrepræsentationen tager revisionsbetænkningen over beretninger om revisionen af Københavns Kommunes regnskab 2016 til efterretning med de i indstillingen anførte kommentarer fra Økonomiforvaltningen, og godkender udvalgenes besluttede foranstaltninger som følge af revisionens bemærkninger, jf. revisionsbetænkningens bilag 1.

Revisionsudvalget, den 26. september 2017

Lars Weiss

formand

Charlotte Lund

Nishandan Ganesalingam

Taner Yilmaz

Jens-Kristian Lütken

Klaus Mygind

Henrik Nord

3. Revisionen af 2016-regnskabet mv.

Følgende fremgår af § 26 i revisionsregulativet for Københavns Kommune:

”Revisionsbetænkningen skal indeholde de bemærkninger, som behandlingen af årsregnskabet, beretningen om revisionen af årsregnskabet henholdsvis delberetningerne og Økonomiudvalgets og udvalgenes bemærkninger måtte give anledning til”.

”I betænkningen fremdrages endvidere sådanne forhold, som efter Revisionsudvalgets skøn kan være af betydning for Borgerrepræsentationen ved bedømmelsen af regnskabet og de dispositioner, der er omfattet af regnskabsaflæggelsen henholdsvis delberetningen”.

3.1. Intern revisions opgavevaretagelse

Revisionen af årsregnskabet varetages af Deloitte med bistand fra kommunens interne revision. Den eksterne revisor, der har det fulde ansvar for revisionens udførelse og rapportering, udfører review af Intern Revisions arbejde og har vurderet Intern Revisions ressourcer, kompetence og uafhængighed i forhold til udførelsen af revisionsopgaverne.

Den eksterne revisor har vurderet, at kvaliteten af Intern Revisions arbejde er på et sådant niveau, at de fuldt ud kan basere deres overordnede konklusion på Intern Revisions delkonklusioner for de områder, som Intern Revision har revideret.

For 2016 har Intern Revision udført revisionen af lønområdet, indkøbsområdet, balancen i kommunens årsregnskab. Intern Revision har endvidere gennemført en række analyser af kommunens økonomistyring og interne kontrolsystemer.

3.2. Afgivne revisionsbemærkninger i revisionsberetningerne

Revisionsudvalget har noteret sig, at den eksterne revisor for 2016 har afgivet i alt 17 revisionsbemærkninger. Revisionsbemærkningerne 1 til og med 13 kan henføres til revisionen af årsregnskabet samt forvaltningsrevision og er alle bemærkninger der er videreført fra tidligere år.

4 revisionsbemærkninger kan henføres til socialrevisionen. Heraf er 2 nye.

Nedenfor er en kort opstilling af indholdet af de afgivne revisionsbemærkninger. For en fyldestgørende gennemgang af revisors observationer og revisionsbemærkninger henvises til revisionsbetænkningens bilag 2 og 3, Revisionsberetningen for 2016 vedrørende årsregnskabet.

Udvalgenes besluttede foranstaltninger som følge af revisionsbemærkningerne fremgår af revisionsbetænkningens bilag 1, Oversigt over udvalgenes besvarelse af bemærkninger til revisionsberetningen for regnskab 2016.

Revisionsbemærkninger vedrørende årsregnskabet

Revisionsbemærkning nr. 1 Udbetalingsystemer og faktureringsystemer

- Rollen som systemansvarlig for udbetalingsystemer og faktureringsystemer er ikke tilstrækkeligt implementeret, ligesom der ikke er beskrevet og implementeret forretningsgange og interne kontroller for en del systemer.

Revisionsbemærkning nr. 2 Byfornyelse

- I forbindelse med byfornyelsesprojekter har kommunen erhvervet en række ejendomme, og nogle af disse er efterfølgende solgt. I forbindelse hermed er det konstateret, at der er usikkerhed omkring håndteringen af modtaget byfornyelsestilskud fra staten vedrørende de solgte ejendomme i perioden 1999-2016. Den beløbsmæssige risiko kan ikke opgøres på nuværende tidspunkt.

Revisionsbemærkning nr. 3 Balancens poster

- Overblikket over samtlige balancekonti i kommunen, herunder præcisering af ansvar og rollefordeling i KS er forbedret i 2016. Det er dog fortsat nødvendigt, at forvaltningerne forbedrer arbejdet omkring balancekonti, og at afstemningsarbejdet udføres og dokumenteres i overensstemmelse med gældende regler, for i tilstrækkelig grad at sikre korrekt regnskabsaflæggelse.
- Det er ved gennemgang af balancens poster konstateret flere forhold, som samlet set vil medføre ikke uvæsentlige tab i form af afskrivninger af tilgodehavender og væsentlige korrektioner af balancens poster. Væsentligst kan anføres, at tabslån som administreres af TMF og udbetalt i perioden indtil 2001, ikke er optaget som gældspost i kommunens regnskab tidligere år er opgjort til 1,6 mia. kr., ultimo 2016, og fremgår nu af kommunens regnskab under Hensatte forpligtigelser.

- Reglerne vedrørende håndtering af fakturapuljen skal efterleves, og der skal foreligge dokumentation, der giver fuld transparens i forhold til hvilke fakturaer, der ikke er indregnet, og evt. er delvist indregnet i regnskabet. Fejlagtig håndtering af fakturapuljen øger risikoen for, at alle udgifter ikke er korrekt medtaget i regnskabet.
- Forvaltningernes overholdelse af reglerne omkring periodisering er forbedret, selvom der også i 2016 er konstateret enkelte hensættelser.

Revisionsbemærkning nr. 4 Løn- og personaleadministration

- Udfordringerne vedrørende løn- og personaleadministrationen, kan henføres til manglende interne kontroller, fejl og mangler i lønsager, utilstrækkelig håndtering af løndebitorer, utilstrækkelig implementering af vagtplansystem, manglende kontroller vedrørende forsystemer, manglende overholdelse af reglerne vedrørende indberetning til SKAT for selvejende institutioner samt efterlevelse af lovgivningens bestemmelser vedrørende indhentelse af børneattester.

Revisionsbemærkning nr. 5 Manglende hjemtagelse af lønrefusioner

- Det er kritisk, at kommunen stadig ikke i tilstrækkeligt omfang sikrer, at man opnår den lønrefusion på sygedagpengeområdet, som kommunen er berettiget til.

Revisionsbemærkning nr. 6 Indkøb

- Manglende overholdelse af KK's indkøbsaftaler på mindre indkøb/opgaver, herunder digitaliseret understøttelse af indkøb.

Revisionsbemærkning nr. 7 Moms og afgifter

- Der er en betydelig risiko for, at der ikke sker korrekt behandling af skatmoms på flere områder i kommunen.

Revisionsbemærkning nr. 8 Byggesagsgebyrer

- Manglende opkrævning af byggesagsgebyrer samt mangler i grundlaget for timeprisberegning.

Revisionsbemærkning nr. 9 Affaldsområdet

- Usikkerhed vedrørende det økonomiske styringsgrundlag samt prissætning af interne omkostninger, der ligger til grund for takstberegningerne på affaldsområdet.

Revisionsbemærkning nr. 10 Parkeringsindtægter

- Manglende effektive interne kontroller vedrørende parkeringsindtægter som indbetales via kortbetalinger.

Revisionsbemærkning nr. 11 It-sikkerhed

- Manglende risikovurderinger af kommunens systemer i forhold til Cybersecurity og persondatasikkerhed samt andre observerede forhold vedrørende manglende datasikkerhed.

Revisionsbemærkning nr. 12 Etablering af solcelleselskab

- Manglende oprettelse af et solcelleselskab til at håndtere de af kommunens solcelleanlæg som jævnfør Elforsyningsloven kræver selskabsdannelse.

Revisionsbemærkning nr. 13 Ubalance i intern handel

- Ubalance i kommunens interne handel vedrørende regnskab 2015 betyder med overvejende sandsynlighed, at der er fejl i momsafregningen, som skal berigtiges.

Revisionsbemærkninger vedrørende revisionen af det sociale område

Revisionsbemærkning nr. 14 Merudgifter til børn, Servicelovens §41

- Mangler i forhold til kravet i lovgivningen om genberegning af ydelsen.

Revisionsbemærkning nr. 15 Forsikrede ledige

- Fejl og mangler i kvaliteten i sagsbehandlingen og ledelsestilsynet på området som kan henføres til manglende rettidighed i forbindelse med opfølgning, opdatering af Min Plan og tilbud.

Revisionsbemærkning nr. 16 Jobafklaringsforløb

- Fejl og mangler i kvaliteten i sagsbehandlingen vedrørende jobafklaringsforløb vedrørende rettidig forelæggelse af sager for rehabiliteringsteam.

Revisionsbemærkning nr. 17 Ressourceforløb

- Fejl i forhold til rettidighed i opfølgningen vedrørende personer i ressourceforløb.

3.3. Revisors konklusion på den udførte revision

Under forudsætning af, at der i det oversendte regnskab af 27. april 2017 foretages en korrektion til bilag til regnskabet side 323 omkring eventualrettigheder forinden godkendelse, vil revisor forsyne kommunens regnskab med revisionspåtegning uden forbehold.

3.4. Revisionsbemærkninger vedrørende revision i årets løb for 2016, der er afsluttet i 2016

Deloitte har i beretningen anført 5 bemærkninger, hvor forholdene er håndteret og berigtiget inden afgivelse af revisionsberetningen.

De 5 bemærkninger kan henføres til:

- Lukning af firmadankort.
- Gæld til offentlige myndigheder.
- Fejlsager på lønområdet.
- Ledelsesinformation fra CRM systemet på lønområdet.
- Efterlevelse af "god bogføringsskik" finansposterings.

3.5. Kommunens økonomiske styring og forvaltning af offentlige midler

Deloitte har i beretningen anført kommentarer om følgende emner, der kan henføres til den udførte revision:

- Ledelsestilsyn.
- It-governance, persondata og cypersikkerhed.
- Administration af kommunens Barselsudligningsordning og Interne forsikringsordninger.
- Kommunens brugeradgange og rettigheder til Digital Tinglysning.
- Lønfastsættelse af administrative chefer.
- Udviklingen på beskæftigelsesområdet i København 2016.
- Manglende revisorerklæringer på enkelte systemer på områder omfattet af statsrefusion.

4. Revisionsudvalgets bemærkninger og anbefalinger

Revisionsudvalget har følgende bemærkninger og anbefalinger som følge af de anførte væsentlige forhold i revisionsberetningerne om regnskabet for 2016 samt Intern Revisions rapportering mv., som efter udvalgets opfattelse kan være af betydning for Borgerrepræsentationen ved bedømmelsen af revisionsberetningerne.

Revisionsudvalget bemærker, at der er lukket 4 bemærkninger og 8 delbemærkninger i 2016, og at der er 2 nye bemærkninger der kan henføres til det sociale område.

Det er Revisionsudvalgets samlede vurdering, at Økonomiudvalgets og de stående udvalgs besvarelser og besluttede handleplaner, såfremt disse gennemføres, vil kunne imødegå de fejl og mangler, der har givet anledning til revisionsbemærkningerne.

For flere af de væsentlige bemærkninger som har været videreført fra tidligere år, har forvaltningerne i de tidligere år anført, at effektueringen af handleplanerne vil være en flerårig proces, og at der i forbindelse hermed vil kunne blive identificeret kritiske forhold. Revisionsudvalget bemærker, at 2017 er året, hvor forvaltningerne har oplyst, at arbejdet med en stor del af revisionsbemærkninger afsluttes, så bemærkningerne vil kunne lukkes, såfremt forvaltningerne har berigtiget forholdene. Følgende revisionsbemærkninger forventes som minimum afsluttet i 2017:

- Nr. 1 Udbetalingsystemer og faktureringsystemer
- Nr. 2 Byfornyelse
- Nr. 3 Balancens poster
- Nr. 4 Løn- og personaleadministration
- Nr. 5 Manglende hjemtagelse af lønrefusioner
- Nr. 8 Byggesagsgebyrer
- Nr. 9 Affaldsområdet
- Nr. 10 Parkeringsindtægter
- Nr. 12 Etablering af solcelleselskab
- Nr. 13 Ubalance i intern handel

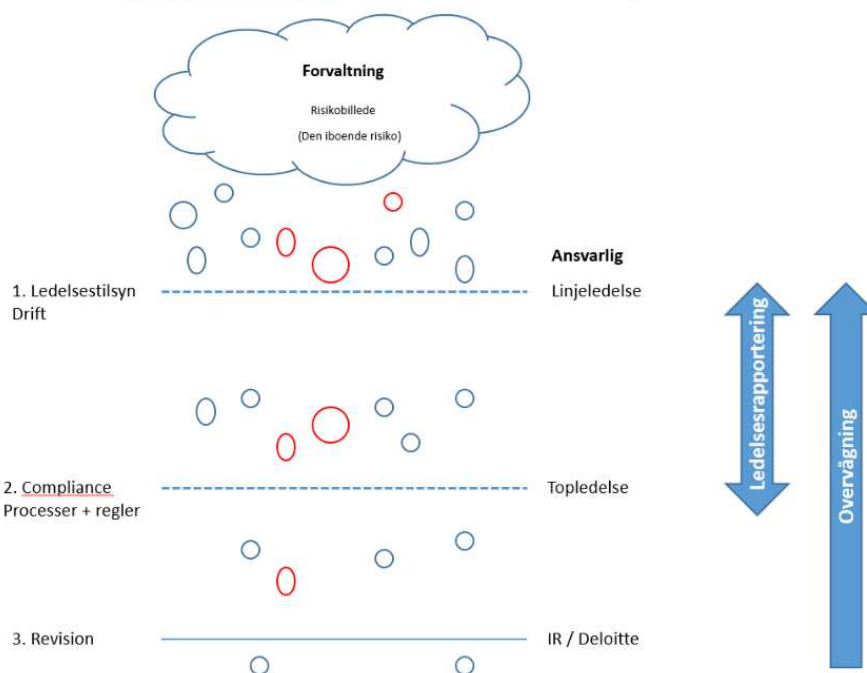
Revisionsudvalget anbefaler, at der i forvaltningerne fortsat er stærk bevågenhed med, at de besluttede handleplaner effektueres og at man i 2017 får berigtiget og lukket

revisionsbemærkningerne, således at antallet af revisionsbemærkninger ultimo 2017 når et mere ”normalt” leje.

Revisionsudvalget har ligeledes fokus på, hvordan forvaltningerne arbejder med at forebygge/undgå fremtidige revisionsbemærkninger. Derfor lægger Revisionsudvalget stor vægt på, hvorvidt det ledelsestilsyn, som foretages i forvaltningerne, er betryggende.

Nedenstående figur illustrerer roller og ansvar for den interne styring og kontrol. Et effektivt ledelsestilsyn skal medvirke til at styrke 1. og 2. forsvarslinje og dermed medvirke til, at administrationen på de enkelte områder er hensigtsmæssig og betryggende.

Governance for et samlet tilsyn

Den 1. forsvarslinje består af forvaltningsenheder, som har fået delegeret ansvar for at identificere og styre risici inden for eget forretningsområde.

Den 2. forsvarslinje består af styrings- og kontrolfunktioner i de enkelte forvaltninger eller tværgående servicefunktioner, som har til formål at understøtte 1. forsvarslinje.

Den 2. forsvarslinje kan også udføre egne kontroller og skabe forudsætninger for at eventuelle risici og fejl, som har passeret den første forsvarslinje, bliver opdaget og korrigeret.

Etablering af compliancefunktioner i 2. forsvarslinje kan medvirke til at sikre, at fejl, der undslipper den 1. operationelle forsvarslinje, så vidt muligt opfanges, så der ikke er grundlag for revisionsbemærkninger.

Økonomiudvalget har i 2016 anmodet revisionen om fremover proaktivt i forbindelse med aflæggelse af årsregnskabet at rapportere til udvalget. Rapportering sker på baggrund af en dialog med de enkelte forvaltninger om, hvorvidt ledelsestilsynet er betryggende.

Borgmestrene/forvaltningerne beslutter fortsat selv på baggrund af dialogen med revisionen, hvordan deres risikobaserede tilsyn tilrettelægges mest hensigtsmæssigt.

I Forretningscirkulære for ledelsestilsyn m.v. stilles der krav om, at der foretages ledelsestilsyn ud fra en risikobaseret tilgang, og at ledelsestilsynet dokumenteres. Dertil skal der udarbejdes en beskrivelse af delegationen af roller og ansvar. Endvidere fremgår, hvilke krav der stilles til dokumentation af forretningsgange udarbejdet i Københavns Kommune.

Den nedenfor anførte model, som fremgår af Forretningscirkulæret for ledelsestilsyn m.v., er et redskab til brug for indsamling af informationer, som kan danne grundlag for vurdering af forvaltningernes arbejde med udvikling af et risikobaseret ledelsestilsyn, men det er den enkelte forvaltning, der selv tilrettelægger og bestemmer indholdet af sit ledelsestilsyn.

Modellen indeholder 5 overordnede elementer, som udgør fundamentet for ledelsestilsynet.

Revisionsudvalget udtrykker tilfredshed med revisionens observationer i 2016, som fremgår af revisionsberetningen:

"Design af Københavns Kommunes styringsregler"

I overensstemmelse med handlingsplan til sikring af betryggende administrative processer, som er godkendt af Økonomiudvalget, har Økonomiforvaltningen afsluttet arbejdet med at opdatere Kasse- og Regnskabsregulativet, som sammen med en række Fælles administrative forretningscirkulærer trådte i kraft i marts 2017.

Der udestår herefter et væsentligt område, som kan henføres til IT og persondataområdet.

Forvaltningernes implementering af ledelsestilsyn

Revisionen været i dialog med forvaltningernes direktioner om tilrettelæggelse af et risikobaseret ledelsestilsyn, som fremadrettet kan sikre, at ledelsestilsynet tilrettelægges effektivt, og kan medvirke til at undgå fejl i sagsbehandlingen med økonomiske konsekvenser, negativ omtale af kommunen, økonomiske tab, fejl i regnskabet, besvigelser, revisionsbemærkninger mv.

Samlet set er det vores vurdering, at forvaltningerne har haft en positiv tilgang, og er påbegyndt arbejdet med implementering af nyt ledelsestilsyn, men at arbejdet med procesbeskrivelser, interne kontroller og ledelsesinformation vil være en flerårig proces. I forhold til de områder, der har været fokus på i 2016, har alle forvaltningerne fået igangsat de planlagte aktiviteter, og kun enkelte forvaltninger er ikke endnu helt i mål med arbejdet om delegation og selvevalueringen af risikoområderne.

I 2017 og 2018 vil fokus være rettet mod, hvorvidt der for de enkelte risikoområder er tilrettelagt forretningsgange, interne kontroller og relevant styringsinformation til ledelsen.

Revisionsudvalget anbefaler, at der i forvaltningerne fortsat er stærk bevågenhed i forhold til arbejdet med ledelsestilsyn, og at de besluttede handleplaner for 2017 effektueres.

It-sikkerhed

Ekstern revisor har anført følgende i revisionsberetningen:

”Baseret på tidligere års gennemgang af udvalgte områder indenfor Cybersikkerhed og Privacy, samt dette års opfølgning herpå, er det vores opfattelse, at der i Koncern IT har været fokus på områderne, og at der er gennemført en vis styrkelse af kontrollerne på centralt niveau. Det er imidlertid også vores opfattelse, at emnerne Cybersikkerhed og Privacy er meget vanskelige og tidskrævende at afdække på tilfredsstillende vis, specielt når Københavns Kommunes størrelse og kompleksitet tages i betragtning. Vi vurderer derfor, at Københavns Kommune set under et, på nuværende tidspunkt, ikke

er tilstrækkeligt forberedt på de udfordringer, som emnerne måtte medføre. Der er igangsat aktivitet til afhjælpning heraf.

Det er vores vurdering, at det vil kræve en helt ekstraordinær indsats af hele kommunen, at opnå en tilfredsstillende modstandsdygtighed overfor Cyberrelaterede risici og compliance med Persondataforordningen, der træder i kraft i 2018.

Vi anbefaler, at governance på IT-området fastlægges i en række styringsregler og retningslinjer samt entydig placering af beslutningsansvar, som skal være en integreret del af kommunens strategiske ledelsesarbejde. Forretningskritiske IT-beslutninger skal være forankret hos den øverste ledelse i kommunen. Den øverste ledelses styring og beslutninger bør understøttes af en tværgående compliance struktur, som følger op på de to hovedprocesser på IT-området: It-livscyklus og beskyttelse/sikkerhed med hensyn til design. Som en naturlig konsekvens af de manglende styringsregler er der endnu ikke udarbejdet delegationsbeskrivelser i forhold til procesansvar og organisatoriske ændringer.

Vedrørende governance på it-området oplyser ØKF, at der i første halvår 2017 påbegyndes en proces med forvaltningerne, forankret i 7-DIR, med henblik på at få forelagt Økonomiudvalget en indstilling om vedtagelse af ny it-governancemodel for Københavns Kommune.”

Revisionsudvalget tager til efterretning, at ØU og BR i april 2016 har besluttet at styrke it-sikkerheden og vedtage en handlingsplan for arbejdet med it-sikkerheden i Københavns Kommune, og at ØKF har påbegyndt en proces omkring en governance på it-området for hele kommunen. Udvalget bemærker herudover, at det er positivt, at der gennemføres et legal complianceeftersyn af kommunens it-sikkerhed på tværs af alle kommunens forvaltninger i 2016 -2017 i samarbejde med den lovpligtige Data Protection Officer – funktion (DPO) under Intern Revision, som følges løbende af Økonomiudvalget.

5. Opfølgning af revisionsbetænkninger for tidligere år

Revisionsudvalget har i revisionsbetænkninger for tidligere år fremsat en række bemærkninger og anbefalinger på grundlag af de fremdragne væsentlige forhold i revisionsberetningerne mv.

Alle bemærkninger, kommentarer og anbefalinger vedrørende tidligere år er enten afsluttet i revisionsberetningerne for 2016 eller er videreført i revisionsbemærkninger for 2016. Opfølgningen på fremdriften af de videreførte bemærkninger mv. vil således indgå i kommunens tiltag vedr. disse forhold og naturligt indgå i den revisionsmæssige opfølgning i forbindelse med revisionen af 2017-regnskabet, og således blive omtalt i revisionsberetningerne for 2017.